

Nr 217.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av 17—20, 22, 96 och 101 §§ regeringsformen; given Stockholms slott den 9 april 1948.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogade förslag till ändrad lydelse av 17—20, 22, 96 och 101 §§ regeringsformen.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av 17—20, 22, 96 och 101 §§ regeringsformen.¹

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

§ 17.

1:o. Konungens domsrätt skall uppdragas minst tolv av Honom utnämnda lagkunniga män, vilka fullgjort vad författningarna föreskriva dem, som uti domareämbeten må nyttjas, samt i sådana värv ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. De kallas justitieråd och utgöra Konungens högsta domstol.

Närmare bestämmelser om högsta domstolens sammansättning och tjänstgöring meddelas i särskild lag, stiftad av Konungen och riksdagen samfällt i den ordning 87 § 1 mom. stadgar.

2:o. Konungens rätt att pröva och avgöra besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skall i den omfattning, som bestämmes i särskild lag, stiftad av Konungen och riksdagen samfällt enligt den i 87 § 1 mom. stadgade ordning, uppdragas minst sju av Konungen utnämnda män, som förvaltad civil beställning samt däruti ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. De kallas regeringsråd och utgöra Konungens regeringsrätt. Minst två tredjedelar av hela antalet regeringsråd skola hava fullgjort vad författningarna föreskriva dem, som uti domareämbeten må nyttjas.

§ 17.

Konungens domsrätt skall uppdragas minst tolv av Honom utnämnda lagkunniga män, vilka fullgjort vad författningarna föreskriva dem, som uti domareämbeten må nyttjas, samt i sådana värv ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. De kallas justitieråd och utgöra Konungens högsta domstol.

§ 18.

Konungens rätt att pröva och avgöra besvär, som jämlikt författningarna må hos Konungen fullföljas i statsdepartementen, skall i den omfattning, som bestämmes i särskild lag, stiftad av Konungen och riksdagen samfällt enligt den i 87 § 1 mom. stadgade ordning, uppdragas minst sju av Konungen utnämnda män, som förvaltad civil beställning samt däruti ådagalagt insikt, erfarenhet och redlighet. De kallas regeringsråd och utgöra Konungens regeringsrätt. Minst två tredjedelar av hela antalet regeringsråd skola hava fullgjort vad författningarna föreskriva dem, som uti domareämbeten må nyttjas.

¹ Beträffande 17 § finnas ytterligare två ändringsförslag, se *dels* proposition 1945: 4 och riksdagens skrivelse 1945: 363, *dels ock* proposition 1948: 44.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

Närmare bestämmelser om regeringsrättens sammansättning och tjänstgöring meddelas i oförmälda lag.

§ 18.

§ 19.

Regeringsrätten tillkommer det även att, i mål av beskaffenhet att kunna tillhöra dess eller kammarrättens slutliga prövning, upptaga och avgöra alla ansökningar, att Konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft, eller återställa laga tid, som försuten är. Alla övriga sådana ansökningar skola av högsta domstolen avgöras.

§ 19.

§ 20.

Inkomma till Konungen ifrån domstolar och ämbetsmän förfrågningar om lagens rätta mening i sådana fall, som till domares åtgärd höra, äge högsta domstolen att de sålunda sökta förklaringar giva.

§ 20.

De mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, skola uti högsta domstolen företagas och avgöras. Konungen utser och förordnar tre militärpersoner av högre grad att med domare jäv och ansvar, efter ty i 22 § 1 mom. stadgas, sådana mål i högsta domstolen övervara och däröver rösta.

§ 22.

§ 22.

1:o. Uti högsta domstolen kunna mål prövas och avgöras av fem justitieråd. Då i högsta domstolen till prövning och avgörande förekommer mål, varom i 20 § stadgas, böra tillika två av de militärpersoner, dem Konungen härtill utsett, hava säte i domstolen. Ej må flera än sju domare på en gång i prövningen av något mål deltaga, där ej för vissa fall annorledes förordnas i den ordning 87 § 1 mom. stadgar. I samma ordning bestämmes domarnas antal vid behandling av fråga, huruvida talan i mål, som fullföljes till högsta domstolen, må komma under dess prövning, där enligt lag särskilt tillstånd därtill er-

1:o. Uti högsta domstolen kunna mål prövas och avgöras av fem justitieråd. Ej må flera än sju domare på en gång i prövningen av något mål deltaga, där ej för vissa fall annorledes förordnas i den ordning 87 § 1 mom. stadgar. I samma ordning bestämmes domarnas antal vid behandling av fråga, huruvida talan i mål, som fullföljes till högsta domstolen, må komma under dess prövning, där enligt lag särskilt tillstånd därtill erfordras, så ock av ansökan, varmed högsta domstolen enligt 26 § har att taga befattning.

(Gällande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

fordras, så ock av ansökan, varmed högsta domstolen enligt 26 § har att taga befattning.

2:o. I regeringsrätten kunna mål prövas och avgöras av fem ledamöter, så ock av fyra, där tre av dem äro om slutet ense.

§ 96.

Riksdagen skall förordna två för lagkunskap och utmärkt redlighet kända medborgare, den ene såsom justitieombudsman och den andre såsom militieombudsman, att i egenkap av riksdagens ombud, efter den instruktion riksdagen för vardera utfärdat, hava tillsyn över lagars och författningars efterlevnad, militieombudsmannen i vad de skola tillämpas vid *krigsdomstolarna* samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel och justitieombudsmannen i vad de eljest skola vid domstolarna samt av ämbets- och tjänstemän tillämpas, ävensom att enligt den fördelning nu är sagd vid vederbörliga domstolar i laga ordning tilltala dem, som uti sina ämbetens utövning av våld, mannamån eller annan orsak någon olaglighet begått eller underlåtit att sina ämbetsplikter behörigen fullgöra. Ombudsmännen vare i all måtto underkastade samma ansvar och plikt, som allmän lag och rättegångsordning för aktorer utstaka.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flere funnes hava av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon,

§ 96.

Riksdagen skall förordna två för lagkunskap och utmärkt redlighet kända medborgare, den ene såsom justitieombudsman och den andre såsom militieombudsman, att i egenkap av riksdagens ombud, efter den instruktion riksdagen för vardera utfärdat, hava tillsyn över lagars och författningars efterlevnad, militieombudsmannen i vad de skola tillämpas *i mål, som i den ordning 87 § 1 mom. stadgar förklarats vara att hänföra till militära mål*, samt i övrigt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel och justitieombudsmannen i vad de eljest skola vid domstolarna samt av ämbets- och tjänstemän tillämpas, ävensom att enligt den fördelning nu är sagd vid vederbörliga domstolar i laga ordning tilltala dem, som uti sina ämbetens utövning av våld, mannamån eller annan orsak någon olaglighet begått eller underlåtit att sina ämbetsplikter behörigen fullgöra. Ombudsmännen vare i all måtto underkastade samma ansvar och plikt, som allmän lag och rättegångsordning för aktorer utstaka.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flere funnes hava av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon,

(Gällande lydelse)

emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära och egendom, eller regeringsrätten eller en eller flere av dess ledamöter funnes hava vid prövning av besvärsmål låtit sådant förhållande komma sig till last, vare justitieombudsmannen eller, om målet från krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning, militieombudsmannen pliktig, ävensom Konungens justitiekansler berättigad, att vid den rikets domstol, som här nedanföre bestämmes, den felaktige under tilltal ställa, samt till ansvar efter rikets lag befordra.

(Föreslagen lydelse)

emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära och egendom, eller regeringsrätten eller en eller flere av dess ledamöter funnes hava vid prövning av besvärsmål låtit sådant förhållande komma sig till last, vare justitieombudsmannen eller, om målet utgjort sådant militärt mål som i 96 § avses, militieombudsmannen pliktig, ävensom Konungens justitiekansler berättigad, att vid den rikets domstol, som här nedanföre bestämmes, den felaktige under tilltal ställa, samt till ansvar efter rikets lag befordra.

Övergångsstadgande.

Mål som avses i 20 § i dess äldre lydelse skola fortfarande uti högsta domstolen företagas och avgöras.

Bestämmelserna i 96 och 101 §§ skola i deras äldre lydelse gälla såvitt angår fall där i stället för militära rättegångslagen äldre lag äger tillämpning.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementensärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 9 april 1948.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *grundlagsändringar i anledning av revisionen av det militära rättegångsväsendet* samt anför därvid följande.

Den 17 december 1946 avgav en särskilt tillsatt utredning betänkande angående revision av det militära rättegångsväsendet (SOU 1946: 91). På grundval av betänkandet och med ledning av vad som framkommit i däröver avgivna yttranden upprättades inom justitiedepartementet en den 16 juli 1947 dagtecknad P. M. med utkast till militär rättegångslag. Sedan promemorian varit föremål för remissbehandling, anmälde jag i statsrådet den 23 januari 1948 fråga om ny militär rättegångslag. Förslag i ämnet har genom en denna dag avlåten proposition nr 216 förelagts riksdagen.

I mitt anförande i statsrådet den 23 januari 1948 erinrade jag, att enligt såväl utredningens betänkande som förutnämnda promemoria vissa grundlagsändringar ifrågasatts, men förklarade mig vilja återkomma därtill vid ett senare tillfälle. Jag anhåller nu att få upptaga de frågor om grundlagsändringar som kunna finnas önskvärda med hänsyn till revisionen av det militära rättegångsväsendet. I den mån icke redogörelse för innehållet i nyss omförmälda proposition lämnas i det följande, torde jag därvid få hänvisa till propositionen.

I 1 § gällande lag om krigsdomstolar och rättegången därstädes stadgas, att underdomstol vid krigsmakten är krigsrätt. Krigsöverdomstol är enligt 2 § krigshovrätten eller, i vissa fall, överkrigsrätt.

Jämlikt 20 § regeringsformen skola de mål, som från krigsdomstolarna dragas under Konungens prövning, uti högsta domstolen företagas och avgöras. Konungen utser och förordnar tre militärpersoner av högre grad att med domare jäv och ansvar, efter ty i 22 § 1 mom. stadgas, sådana mål i högsta domstolen övervara och däröver rösta. Sistnämnda stadgande innehåller bestämmelser om högsta domstolens sammansättning i olika fall.

Bland annat föreskrives därvid att då i högsta domstolen till prövning och avgörande förekommer mål, varom i 20 § stadgas, böra, förutom fem justitieråd, även två av de militärpersoner, som Konungen härtill utsett, ha säte i domstolen.

Vidare stadgas i 96 § regeringsformen att riksdagen skall förordna justitieombudsman och militieombudsman att i egenskap av riksdagens ombud ha tillsyn över lagars och författningars efterlevnad, militieombudsmannen i vad de skola tillämpas vid krigsdomstolarna samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel och justitieombudsmannen i vad de eljest skola vid domstolarna samt av ämbets- och tjänstemän tillämpas. I 101 § upptagas bestämmelser för vissa fall då högsta domstolen eller någon av dess ledamöter dömt orätt, och stadgas därvid att justitieombudsmannen eller, om målet från krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning, militieombudsmannen är pliktig att ställa den felaktige under tilltal vid riks rätt.

Slutligen må anmärkas att enligt 5 § 2 mom. tryckfrihetsförordningen vid åtal jämlikt 4 § 14 mom. mot någon som lyder under strafflagen för krigsmakten skall tillämpas vad om laga domstol i mål rörande åtal jämlikt nämnda lag må vara föreskrivet.

Enligt det förslag till militär rättegångslag, som genom nyssnämnda proposition förelagts riksdagen, skola militära mål handläggas vid allmän domstol, där de ej enligt lagen handläggas av befattningshavare vid krigsmakten såsom disciplinmål eller ersättningsmål. I vissa fall under krig, beredskapstillstånd och beredskapsövning är dock krigsrätt första domstol i militära mål (1 §). Särskilda bestämmelser äro upptagna angående vilka mål som skola anses såsom militära mål (3—5 §§). Med avseende å rättegången i militära mål gäller i tillämpliga delar, där ej i militära rättegångslagen eller eljest är särskilt stadgat, vad om rättegång är i allmänhet föreskrivet (6 §). Enligt särskilt förslag till lag om införande av militära rättegångslagen skall sistnämnda lag lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1949. Äldre lag skall dock med vissa avvikelser tillämpas i fråga om mål, som före militära rättegångslagens ikraftträdande varit föremål för handläggning vid domstol eller hos befälhavare vid krigsmakten, vilken ägt avgöra målet eller föranstalta om krigsrätts sammankallande för dess behandling, så ock beträffande ärende om nåd i sådant mål.

Utredningen har anfört att ett avskaffande av krigsdomstolarna helt eller delvis utan åtföljande ändringar i förevarande grundlagsbud skulle vara ägnat att medföra en betänklig osäkerhet i rättstillämpningen. Enligt förslaget skulle handläggningen i andra instans av militära mål såväl i fredstid som under beredskapstillstånd och krig ankomma på de allmänna hovrätterna. Fullföljd av talan i militärt mål komme således icke heller under tid då krigsrätt vore i verksamhet såsom första domstol att i något fall ske från krigsdomstol till högsta domstolen. Då någon anledning icke skulle finnas att i grundlag omnämna att högsta domstolen upptoge från allmän hovrätt fullföljda militära mål, i vilket hänseende skulle gälla för den

allmänna rättegången givna regler, syntes stadgandet i första punkten av 20 § regeringsformen böra helt utgå. Enligt förslaget skulle vidare medverkan av militära ledamöter i högsta domstolen icke ifrågakomma vare sig i fredstid eller i krigstid. Vad i andra punkten av nämnda paragraf stadgades borde följaktligen jämväl utgå. I enlighet med vad nu föreslagits skulle 20 § regeringsformen icke till någon del bibehållas. Det lediga rum i paragrafföljden som sålunda skulle uppkomma kunde utan olägenhet utfyllas genom uppdelning å två särskilda paragrafer av de under skilda moment i 17 § upptagna stadgandena. Av det nu anförda följde att jämväl den i 22 § 1 mom. regeringsformen upptagna bestämmelsen om militära ledamöters deltagande i högsta domstolen borde utgå.

Stadgandet i 96 § regeringsformen, enligt vilket militieombudsmannens tillsyn över lagars och författningars efterlevnad såvitt nu är i fråga begränsats till fall där det gäller deras tillämpande vid krigsdomstolarna, har utredningen funnit lämpligen böra givas den avfattningen att militieombudsmannen angåves skola ha tillsyn över lagars och författningars efterlevnad i mål, som enligt bestämmande på sätt i 87 § 1 mom. regeringsformen stadgades vore att hänföra till militära mål. Det förutsattes härvid, att enligt blivande processlagstiftning för krigsmakten begreppet militära mål komme att i sig inrymma även disciplinmål. Omredigeringen av bestämmelsen i 101 § regeringsformen angående militieombudsmannens åliggande att i vissa mål anställa åtal vid riks rätt borde givetvis ske i anslutning till vad nu föreslagits beträffande 96 §.

Slutligen har utredningen framhållit, att av enahanda skäl som angivits beträffande 96 och 101 §§ regeringsformen även omredigering borde ske av forumbestämmelsen i 5 § 2 mom. tryckfrihetsförordningen. Det kunde emellertid förutsättas, att denna fråga komme att upptagas av 1944 års tryckfrihetssakkunniga.

I *promemorian* har beträffande 20 och 22 §§ regeringsformen samt 5 § 2 mom. tryckfrihetsförordningen icke intagits någon från utredningens förslag avvikande ståndpunkt. Däremot har förklarats att det i olikhet mot vad utredningen föreslagit icke avsåges någon ändring i 96 § regeringsformen. Enligt detta lagrum droges gränsen mellan militieombudsmannens och justitieombudsmannens ämbetsområden så, att den förre hade tillsyn över lagars och författningars efterlevnad i vad de skulle tillämpas vid krigsdomstolarna samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel samt den senare hade sådan tillsyn i övrigt. Denna arbetsfördelning syntes kunna bibehållas även efter krigsdomstolarnas ifrågasatta avskaffande i fred. Auditörerna, som därvid skulle erhålla en väsentligt annan ställning i organisationen, komme att lyda under försvarsdepartementet och fölle därmed under militieombudsmannens tillsyn. Vad anginge tillämpning av den militära rättegångslagen skulle således under militieombudsmannens tillsyn falla alla åtgärder av militära befälhavare samt av auditörer, bland annat deras handläggning av disciplinmål och ersättningsmål, ävensom verksamheten vid krigsrätterna, då sådana

funnes inrättade. Däremot skulle justitieombudsmannen vid sin granskning av de allmänna domstolarnas och åklagarnas verksamhet öva tillsyn även över den del därav, som avsåge militära mål.

Dessutom har i promemorian ansetts kunna ifrågasättas, huruvida det vore anledning att bibehålla stadgandet i 101 § regeringsformen om att militieombudsmannen hade att väcka åtal inför riksrätt såvitt anginge handläggning av mål, som från krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning. Om 20 § ändrades såsom utredningen föreslagit, komme i övrigt icke några särbestämmelser att gälla för dessa mål, och det syntes då icke finnas skäl att bibehålla en specialregel i detta sammanhang.

Över promemorian såvitt nu är i fråga ha remissyttranden avgivits av justitiekanslersämbetet, Svea hovrätt, Göta hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge, krigshovrätten, riksdagens justitieombudsman, riksdagens militieombudsman, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges krigsdomare och auditörer samt Sveriges advokatsamfund. I samtliga yttranden har gränsdragningen mellan justitieombudsmannens och militieombudsmannens ämbetsområden ansetts böra ske på sätt utredningen föreslagit, medan i övrigt någon erinran icke framställts mot ifrågavarande förslag till grundlagsändringar.

Justitiekanslersämbetet har förklarat sig icke kunna biträda den i promemorian framförda meningen, enligt vilken militieombudsmannens nuvarande tillsyn över domstolarnas verksamhet i militära mål skulle överflyttas å justitieombudsmannen. Den militära rättsskipningen stode i så nära samband med den verksamhet som alltjämt skulle stå under militieombudsmannens tillsyn, att den icke lämpligen borde utövas av en annan ämbetsman. Justitiekanslersämbetet hölle före, att den i promemorian föreslagna ordningen skulle leda till olägenheter för såväl justitieombudsmannen som militieombudsmannen i deras ämbetsverksamhet. Det mest naturliga syntes vara att bibehålla den nuvarande arbetsfördelningen. I enlighet med vad sålunda anförts borde den i promemorian antydda ändringen i 101 § regeringsformen ej vidtagas. Då i förevarande sammanhang i promemorian förutsattes, att auditörerna skulle komma att lyda under försvarsdepartementet, ansåge sig justitiekanslersämbetet böra framhålla angelägenheten av att dessa för den militära rättsvården och förtroendet till densamma viktiga poster måtte såsom hittills sortera under justitiedepartementet. Såsom i promemorian framhållits erhöles auditörerna en väsentligt annan ställning i organisationen och deras inflytande å de rättsliga avgörandena stärktes betydligt. Det vore då så mycket viktigare att nuvarande ordning, enligt vilken auditörerna tillsattes på föredragning av chefen för justitiedepartementet efter beredning inom detta departement, lämnades orubbad. *Svea hovrätt* har ansett det vara naturligt att tillsynen över de allmänna domstolarnas och åklagarnas verksamhet i vad avsåge militära mål utövades av militieombudsmannen, som på grund av sina övriga arbetsuppgifter i eminent grad ägde den för sådan tillsyn erforderliga sakkunskapen. För

justitieombudsmannen däremot skulle ifrågavarande uppgift för sitt rätta fullgörande kräva vida större arbetsinsats och det måste befaras, att han ej vore i stånd att däråt ägna erforderlig tid och i varje fall skulle bli alltför beroende av specialutbildad arbetskraft. Dessutom skulle genom uppgiftens överflyttande på justitieombudsmannen något av det centrala i militieombudsmannens verksamhet försvinna och detta ämbete komme att avsevärt förlora i effektivitet och betydelse. Några praktiska svårigheter behövde ett bibehållande av den nuvarande ordningen ej medföra. Gränsdragningen mellan de båda ämbetenas verksamhetsfält syntes kunna underlättas genom föreskrift att sådan dagbok, som omförmäldes i 6 kap. 11 § nya rättegångsbalken, skulle föras särskilt över militära mål. *Göta hovrätt* har anfört att den i promemorian föreslagna lösningen kunde förefalla enkel och naturlig. Den skulle emellertid leda till ej önskvärda konsekvenser och vore därför enligt hovrättens uppfattning mindre lämplig än den av utredningen föreslagna lösningen. Om gränsdragningen gjordes på sätt i promemorian föresloges, skulle detta leda till att tillsynen över tillämpningen av den för de militära förhållandena avsedda strafflagstiftningen skulle komma på olika händer, beroende på vilken myndighet som tillämpat denna lagstiftning. Detta kunde på grund av reglerna i den militära rättegångslagen till och med komma att gälla åtgärder i samma mål. En sådan ordning skulle lätt komma att leda till kompetenskonflikter samt divergenser i uttalanden och åtgärder. Även *hovrätten över Skåne och Blekinge* har framhållit att samma lagbud gällde då en militär förseelse bestraffades i disciplinär ordning som då handläggningen skedde inför domstol. Och det borde härvidlag betonas, att de omständigheter, som i det särskilda fallet avgjorde, vilketdera förfarandet, som skulle komma till användning, (exempelvis, att annan målsägande än kronan funnes) sakligt sett måste anses vara för bestämmande av tillsynsmyndighet helt ovidkommande. Det syntes också oegentligt, att en befälhavare, som felaktigt ålagt disciplinstraff, vilket beslut efter klagan fastställts av domstol, för sitt förfarande skulle svara inför militieombudsmannen, medan domstolens ledamöter lydte under justitieombudsmannen. Om justitieombudsmannen i militära mål finge tillsyn över domstolarna, som i disciplinmål bleve överinstans till militär befälhavare, måste detta leda till att militieombudsmannen bleve i hög grad beroende av den ståndpunkt justitieombudsmannen intoge i rättsliga frågor och vara ägnat att minska militieombudsmannens auktoritet. I och för sig onödiga kompetenskonflikter skulle helt visst icke kunna undvikas. Ej heller syntes det sakligt betingat, att i fråga om tillsynsmyndighet olika regler skulle gälla för fred och för krig eller krigsmässiga förhållanden. Vid sitt ståndpunkttagande i denna del hade hovrätten icke bortsett från att den föreslagna vaga gränsdragningen mellan militära och andra mål måste leda till vissa kompetenskonflikter, om tillsynen ordnades på sätt hovrätten förordade; olägenheterna härvidlag vore dock avsevärt mindre än de, som promemorians förslag måste anses medföra. Enligt *krigshovrättens* mening hade det just varit kontrollen av den militära lag-

stiftningens tillämpning vid domstolarna som hittills ansetts vara det centrala i militieombudsmannens verksamhet.

Militieombudsmannen har bland annat anfört att olägenheterna av den i promemorian föreslagna uppdelningen framträdde skarpast när man beaktade förhållandet mellan befälhavaren jämte auditören å ena sidan samt de allmänna domstolarna resp. åklagaren å andra sidan. I disciplinmål och ersättningsmål skulle militära befälhavare med biträde av auditör utöva en domsrätt som åtminstone till arten vore helt jämställd med den som eljest ankomme å domstol, och befälhavarens beslut skulle genom fullföljd kunna dragas under prövning av allmän underrätt. Befälhavaren intog således i dessa avseenden en ställning av första instans. Det förefölle onaturligt att, därest i ett sådant fullföljt mål fel begåtts såväl av befälhavaren som av domstolen, ingripande mot den förre i regel skulle ankomma å militieombudsmannen men i vad gällde domstolen å justitieombudsmannen; endast undantagsvis skulle militieombudsmannen jämlikt stadgandet i 1 § andra stycket i instruktionen äga vända sig mot domstolen. Det syntes jämväl vara olämpligt att militieombudsmannen, därest han eljest funne ett av befälhavare meddelat beslut oriktigt, icke skulle äga påtala enahanda felaktighet som förelupit i en domstols dom i ett annat militärt mål utan att detta skulle bero på justitieombudsmannen. Bortsett från de komplikationer som i dylika fall kunde uppstå därest ombudsmännen hyste olika åsikter, vore det självfallet att denna fördelning vore ägnad att betänkligt försvaga militieombudsmannens möjligheter att få en av honom hävdad uppfattning genomförd i praktiken. Lika onaturlig syntes fördelningen bliva i vad avsåge förhållandet mellan befälhavaren och åklagaren. Även här kunde förekomma att båda i samma sak eller i enahanda avseende förefore felaktigt eller att de eljest tillämpade lagstadganden olika t. ex. med avseende å utredningen i militära mål, beträffande måls hänskjutande från den ene till den andre eller i fråga om användandet av tvångsätgård i form av förvarsarrest resp. anhållande. Militieombudsmannen hade enligt 14 § i instruktionen bland annat att granska fånglistor för militärhäkten och militärrarrest, d. v. s. förteckningar över dem som under viss tid varit intagna i dessa anstalter. Jämte annat uppmärksammades vid denna granskning, i den mån så vore möjligt, huruvida gällande bestämmelser om förvarsarrest, häktning, tid för rannsaking med häktade, nöjdförklaring och straffverkställighet blivit rätteligen iakttagna av befälhavare och domstolar. Granskningen gäve tillika ej sällan anledning till att närmare undersöka innehållet i dessa myndigheters beslut och utslag. Därest förslaget genomfördes, måste tydligen den tidskrävande granskningen av dessa arrestantförteckningar i vissa avseenden utföras även av justitieombudsmannen, eftersom militieombudsmannen skulle sakna behörighet att ingripa mot de allmänna åklagarna och domstolarna. Liknande konsekvenser skulle förslaget få beträffande den granskning som nu utfördes hos militieombudsmannen av de utdrag ur de allmänna fångförteckningarna vilka upptog häktade och fångar vilka skulle rannsaka²² eller hade dömts

av krigsdomstol. Slutligen kunde ock påpekas att den granskning, som vid militieombudsmannens inspektioner brukade äga rum av de militära straffregistren, tämligen ofta föranledde att militieombudsmannen toge närmare del av innehållet i befälhavarens beslut och krigsdomstolarnas utslag; såvitt gällde domstolarna skulle även i dessa fall militieombudsmannen genom förslaget bliva obehörig att infordra förklaring. Ett genomförande av utredningens förslag medförde icke några sådana olägenheter som de förut omförmälda och syntes ej heller i övrigt giva anledning till erinringar. Att enligt förslaget samma myndighet skulle stå under tillsyn i vissa avseenden av militieombudsmannen och i övrigt av justitieombudsmannen vore, såsom framginge av 101 § regeringsformen, icke exempellöst och behövde i praktiken icke skapa några vanskligheter. Genom de i förslaget till militär rättegångslag upptagna bestämmelserna vore omfattningen av begreppet militära mål med tydlighet fastställd. Då de militära målen i huvudsak skulle handläggas vid vissa underrätter som hade säte i närheten av de olika militära förbanden uppstode ej några svårigheter för militieombudsmannen att vid inspektion av förbanden även granska domstolarnas och åklagarnas verksamhet. Önskvärt vore dock för granskningens underlättande att dessa domstolar ålades att sammanföra domarna i militära mål till en särskild avdelning av domboken. Om 96 och 101 §§ regeringsformen ändrades i enlighet med vad som föreslagits av utredningen bortföle behovet av att överföra auditörerna till att lyda under försvarsdepartementet. Med hänsyn till arten av dessa befattningar och till att de avsåges skola innehavas av befattningshavare vid domstolarna vore det lämpligast att de liksom hittills lydte under justitiedepartementet. *Justitieombudsmannen*, som upplyst att militieombudsmannens yttrande tillkommit efter samråd med honom, har instämt i detsamma.

Föreningen Sveriges häradshövdingar har funnit uppenbart, att gränsen mellan militieombudsmannens och justitieombudsmannens verksamhet borde dragas såsom av utredningen föreslagits. *Föreningen Sveriges krigsdomare och auditörer* har erinrat att då militieombudsmannainstitutionen år 1915 infördes vid sidan av justitieombudsmannainstitutionen hade syftet med då bestämd arbetsfördelning dem emellan varit, att ärenden av viss art, nämligen de till försvarsväsendet i alla former hörande, skulle falla under militieombudsmannen och övriga ärenden under justitieombudsmannen. Rationellast syntes vara att liksom hittills ett ärendes beskaffenhet bleve avgörande för frågan under vilkenderas ämbetsområde ärendet skulle falla. De militära målen syntes alltså, enligt föreningens uppfattning, städse böra höra under militieombudsmannen, och därför borde sådan ändring i 96 § regeringsformen ske som av utredningen förordats. I anslutning härtill borde då också 101 § regeringsformen ändras såsom utredningen tänkt sig. *Sveriges advokatsamfund* har uttalat att det vore opraktiskt och även ur andra synpunkter olämpligt att efter genomförande av det föreliggande förslaget till rättegångslag bibehålla de nuvarande bestämmelserna om gränsen mellan militieombudsmannens och justitieombudsmannens ämbetsom-

råden. Det borde sålunda ankomma på militieombudsmannen att öva tillsyn över rättsskipningen i alla militära mål, jämväl till den del dessa omhänderhades av de allmänna domstolarna och åklagarna.

Departementschefen.

Den i särskild proposition föreslagna revisionen av det militära rättegångsväsendet innebär främst att krigsdomstolarna avskaffas för fredstid; militära mål skola i stället handläggas vid allmän domstol. Under krig, beredskapstillstånd och beredskapsövning avses visserligen krigsrätt kunna inrättas såsom första domstol, men även av krigsrätt handlagt mål skall i andra instans upptagas av hovrätt med vanlig sammansättning. Under dessa förhållanden synes det uppenbart att särskild föreskrift, att militära mål som dragas under Konungens prövning skola företagas och avgöras uti högsta domstolen, icke erfordras samt att högsta domstolen vid handläggning av sådana mål icke bör bestå av andra ledamöter än i vanliga mål. Till följd härav bör 20 § regeringsformen upphävas liksom ock det stadgande i 22 § som ansluter sig därtill. På sätt utredningen förordat torde det vara lämpligt att utfylla den lucka i paragrafföljden, som härvid skulle uppkomma, genom att uppdelade nuvarande 17 § på två paragrafer och låta envar av de hittillsvarande 18 och 19 §§ erhålla närmast högre paragrafnummer. I ett övergångsstadgande synes allenast böra föreskrivas att mål som avses i 20 § i dess äldre lydelse fortfarande skola uti högsta domstolen företagas och avgöras.

Ehuru militära mål i princip skola handläggas vid allmän domstol, ha vissa särregler beträffande sådana mål funnits nödvändiga. Dessa ha upptagits i förslaget till militär rättegångslag, vari jämväl angivits vilka mål som skola anses såsom militära mål. Vad i sistnämnda hänseende föreskrivits överensstämmer i stora drag med de hittillsvarande krigsdomstolarnas kompetensområde. Då utredningen i fråga om arbetsfördelningen mellan justitieombudsmannen och militieombudsmannen allenast föreslagit sådan ändring av 96 § regeringsformen, att under militieombudsmannens tillsyn skall falla — i stället för rättstillämpningen vid krigsdomstolarna — rättstillämpningen i militära mål, samt motsvarande jämkning av 101 §, kan detta sålunda sägas innebära att gällande gränsdragning i sak bibehålles. I promemorian har emellertid förordats att 96 § icke skall ändras, vilket skulle medföra att domstolarnas och åklagarnas befattning med militära mål under fredsförhållanden i allmänhet fölle utom militieombudsmannens ämbetsområde och i stället hänfördes under justitieombudsmannens. I anslutning därtill har i promemorian ifrågasatts att den i 101 § stadgade skyldigheten för militieombudsmannen att i vissa fall anställa åtal vid riks rätt skulle borttagas.

I och för sig synas vissa skäl tala för den i promemorian intagna ståndpunkten. Då man genom överflyttningen av de militära målen från krigsdomstolarna till de vanliga domstolarna söker ernå att dessa mål så långt möjligt behandlas i samma ordning som andra mål, skulle det kunna

tyckas vara en naturlig konsekvens att handläggningen av de militära målen också övervakades av samme riksdagens ombudsman som eljest har att hålla uppsikt över ämbetsutövning i rättegångsmål. Att märka är emellertid att bestraffningsrätt och annan rättsskipning vid krigsmakten även i fortsättningen till mycket stor del kommer att utövas av militära befattningshavare. Möjligheten för militieombudsmannen att verkställa den på honom ankommande tillsynen över lagars och författningars efterlevnad skulle uppenbarligen avsevärt minskas, därest hans övervakning endast omfattade militära myndigheter men ej de domstolar som, icke sällan såsom överordnad instans över dessa myndigheter, ha att handlägga militära mål. Över huvud torde böra framhållas att, med hänsyn till den betydelse tillvaron av en särskild militieombudsman har för de enskilda krigsmännens känsla av rättssäkerhet, varje åtgärd som kan vara ägnad att försvaga ställningen för denne ombudsman bör undvikas. Härtill kommer att, om man ser saken mera ur arbetsbördesynpunkt, justitieombudsmannens verksamhetsfält redan för närvarande är avsevärt mera omfattande än militieombudsmannens. Visst dubbelarbete, t. ex. vid granskning av arrestantförteckningar, skulle för övrigt svårligen kunna undvikas med den i promemorian förordade gränsdragningen.

På grund av det anförda anser jag i likhet med samtliga remissinstanser, som uttalat sig i frågan, att den nuvarande arbetsfördelningen mellan justitieombudsmannen och militieombudsmannen bör i sakligt hänseende i stort sett bibehållas. I 96 § bör alltså föreskrivas att på militieombudsmannen ankommer att ha tillsyn över lagars och författningars efterlevnad i vad de skola tillämpas i mål, som i den ordning 87 § 1 mom. stadgar förklarats vara att hänföra till militära mål, samt i övrigt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel, varjämte 101 § bör så ändras att militieombudsmannens skyldighet att anställa åtal vid riksrätt blir beroende av om det mål, vari felaktighet begåtts, utgjort sådant militärt mål som i 96 § avses. Dessutom torde i övergångshänseende böra stadgas att bestämmelserna i 96 och 101 §§ i deras äldre lydelse skola gälla såvitt angår fall där i stället för militära rättegångslagen äldre lag äger tillämpning.

Även den av mig sålunda förordade lösningen är förenad med vissa olägenheter. En sådan följer av att åtskilliga domstolar och åklagare endast i sällsynta undantagsfall komma att handha militära mål. Att göra denna deras befattning med något enstaka militärt mål till föremål för särskild inspektion av militieombudsmannen måste givetvis vara opraktiskt. På motsvarande sätt är det också mindre lämpligt att inspektion i fråga om sådana icke militära mål, som kunna upptagas av krigsrätt, skall ankomma på justitieombudsmannen. I båda fallen kan emellertid förutsättas att saken i praktiken blir tillfredsställande ordnad genom att ombudsmännen lämna varandra biträde eller annorledes samverka. I detta sammanhang torde böra påpekas, att den i ett remissyttrande väckta frågan om särskild dagbok för militära mål synes kunna regleras i administrativ ordning. En annan olä-

genhet består däri att, medan den militära rättegångslagen bör träda i kraft den 1 januari 1949, den erforderliga ändringen av 96 § regeringsformen icke kan vinna tillämpning förrän tidigast i början av 1949 års riksdag. Tillsynen över domstolars och åklagares handhavande av militära mål kommer som en följd därav att åtminstone under någon kortare tid åvila justitieombudsmannen, i den mån handläggningen icke sker vid de krigsdomstolar som övergångsvis avses skola bibehållas. Nämda förhållande är emellertid av mycket ringa praktisk betydelse, eftersom såväl justitieombudsmannens som militieombudsmannens kontroll väsentligen utövas flera månader i efterhand.

Vad slutligen angår den i ett par remissyttranden berörda frågan om auditörerna böra sortera under justitie- eller försvarsdepartementet har jag såsom framgår av statsrådsprotokollet för den 23 januari 1948 funnit att auditörerna, med hänsyn till den ändrade ställning som de efter krigsdomstolarnas avskaffande komma att få, böra hänföras under sistnämnda departement.

De förordade ändringarna i regeringsformen torde föranleda vissa ändringar av instruktionerna för justitieombudsmannen och militieombudsmannen, vilka lämpligen synas kunna beröras i detta sammanhang. Enligt 1 § instruktionen för justitieombudsmannen undantagas från dennes tillsyn bland andra krigsdomstolarnas personal samt ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel. Detta undantag bör i stället gälla dem som ha att taga befattning med militära mål, såvitt angår denna ämbetsutövning, samt ämbets- och tjänstemän med avlöning som nyss sagts jämväl i övrigt. Det i 4 § använda uttrycket »mål, som från annan domstol än krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning» bör utbytas mot »mål, som icke utgjort militärt mål». Slutligen bör 17 § undergå ändring såväl med hänsyn till att begreppet kvarhållande icke överensstämmer med nya rättegångsbalkens terminologi som på grund av omnämmandet av personer vilka skola åtalas vid annan domstol än krigsdomstol. Härvid torde justitieombudsmannens skyldighet med avseende å frihetsberövanden kunna sammanfattas att avse tillämpningen av lagar och författningar angående häktning och annat frihetsberövande inom området för hans verksamhet.

I instruktionen för militieombudsmannen synes 1 § böra ändras så att dennes tillsyn kommer att avse lagars, författningars och instruktioners efterlevnad i militära mål samt eljest av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel i stället för lagars, författningars och instruktioners efterlevnad vid krigsdomstolarna samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning som nyss sagts. Därjämte bör militieombudsmannens åtalsplikt hänföra sig till begånget fel i ämbetes utövning i militärt mål i stället för vid krigsdomstol. I 2 § bör »lagstiftningen om krigsdomstolar och om rättegången därstädes samt andra författningar, i den mån de skola tillämpas av sådan domstol» utbytas mot »militära rättegångslagen och därmed sammanhängande författningar». Den i 5 § intagna

bestämningen »mål som från krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning» kan ersättas av »militärt mål». På motsvarande sätt som förut nämnts beträffande 17 § i instruktionen för justitieombudsmannen bör militieombudsmannens i 14 § omförmälda skyldighet med avseende å frihetsberövanden angivas avse häktning och annat frihetsberövande inom området för hans verksamhet. Något skäl att bibehålla stadgandet i samma paragraf, att militieombudsmannen skall besöka fängelser för att göra sig underrättad om vissa där förvarade personers skötsel och underhåll, synes icke föreligga, och detsamma torde därför kunna uteslutas.

Till ändringarna i 1 och 4 §§ instruktionen för justitieombudsmannen och i 1, 2 och 5 §§ instruktionen för militieombudsmannen böra anslutas övergångsstadganden, motsvarande de beträffande 96 och 101 §§ regeringsformen föreslagna.

Vad slutligen beträffar den ändring av tryckfrihetsförordningen, som ifrågasatts av utredningen, synes frågan därom lämpligen böra beaktas vid utarbetandet av det förslag till ny tryckfrihetslagstiftning, som avses skola föreläggas innevarande års riksdag.

I enlighet med det anförda har jag inom justitiedepartementet låtit utarbeta *förslag till ändrad lydelse av 17—20, 22, 96 och 101 §§ regeringsformen*. Samtidigt därmed upprättade förslag till ändringar i instruktionerna för justitieombudsmannen och militieombudsmannen torde få fogas vid protokollet såsom *bilaga A*.

Föredraganden hemställer, att nyssnämnda förslag rörande ändringar i regeringsformen måtte genom proposition föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Karl Gustaf Grönhagen.

Förslag

till

ändrad lydelse av 1, 4 och 17 §§ instruktionen för riksdagens justitieombudsman.

(Gällande lydelse)

1 §.

Riksdagens justitieombudsman åligge att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad av domare, ämbets- och tjänstemän samt, om de i sina ämbetens utövning av våld, mannmån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, dem vid vederbörliga domstolar i laga ordning därför tilltala eller låta tilltala; dock vare *krigsdomstolarnas personal* samt ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel så ock Konungens justitiekansler och riksdagens militieombudsman undantagna från justitieombudsmannens tillsyn.

Har jämte ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under justitieombudsmannens tillsyn, annan ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under militieombudsmannens tillsyn, deltagit i åtgärd, som justitieombudsmannen finner böra föranleda åtal, äge denne att för sådan åtgärd anställa och utföra talan även mot sist nämnde ämbets- eller tjänsteman.

4 §.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess le-

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Riksdagens justitieombudsman åligge att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad av domare, ämbets- och tjänstemän samt, om de i sina ämbetens utövning av våld, mannmån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, dem vid vederbörliga domstolar i laga ordning därför tilltala eller låta tilltala; dock vare *de som hava att taga befattning med militära mål, såvitt angår denna ämbetsutövning*, samt ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel *jämväl i övrigt*, så ock Konungens justitiekansler och riksdagens militieombudsman undantagna från justitieombudsmannens tillsyn.

4 §.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess le-

(Gällande lydelse)

damöter en eller flera funnes hava i mål, som från annan domstol än krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning, av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag samt sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära eller egendom, eller regeringsrätten eller en eller flera av dess ledamöter funnes hava vid prövning av besvärsmål låtit sådant förhållande komma sig till last, vare justitieombudsmannen pliktig att vid riks rätt den eller de felande under tilltal ställa samt till ansvar efter lag befordra; och före justitieombudsmannen då alltid själv talan.

17 §.

Justitieombudsmannen bör noggrant övervaka tillämpningen av lagar och författningar angående kvarhållande och häktande av personer, vilka skola åtalas vid annan domstol än krigsdomstol. Även i fråga om andra frihetsberövanden har justitieombudsmannen att med avseende å området för sin ämbetsverksamhet öva vaksam tillsyn. Det åligger honom ock att besöka fångvårds- och liknande anstalter för att göra sig underrättad om de där intagnas skötsel och underhåll. De fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till justitieombudsmannen, skola av honom granskas.

(Föreslagen lydelse)

damöter en eller flera funnes hava i mål, som icke utgjort militärt mål, av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag samt sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära eller egendom, eller regeringsrätten eller en eller flera av dess ledamöter funnes hava vid prövning av besvärsmål låtit sådant förhållande komma sig till last, vare justitieombudsmannen pliktig att vid riks rätt den eller de felande under tilltal ställa samt till ansvar efter lag befordra; och före justitieombudsmannen då alltid själv talan.

17 §.

Justitieombudsmannen bör noggrant övervaka tillämpningen av lagar och författningar angående häktning och annat frihetsberövande inom området för hans verksamhet. Det åligger honom ock att besöka fångvårds- och liknande anstalter för att göra sig underrättad om de där intagnas skötsel och underhåll. De fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till justitieombudsmannen, skola av honom granskas.

Övergångsstadgande.

Bestämmelserna i 1 och 4 §§ skola i deras äldre lydelse gälla såvitt angår fall där i stället för militära rättegångslagen äldre lag äger tillämpning.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av 1, 2, 5 och 14 §§ instruktionen för riksdagens militieombudsman.

(Gällande lydelse)

1 §.

Riksdagens militieombudsman åligger att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad *vid krigsdomstolarna* samt av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel ävensom att, om ämbets- eller tjänsteman i sitt ämbetes utövning *vid krigsdomstol* eller i annan ämbetsutövning, för vilken åtnjutes avlöning från nämnda medel, av våld, mannamån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, honom därför i laga ordning tilltala eller låta tilltala vid vederbörlig domstol; dock vare Konungens justitiekansler undantagen från militieombudsmannens tillsyn.

Har jämte ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under militieombudsmannens tillsyn, annan ämbets- eller tjänsteman, vars ämbetsutövning står under justitieombudsmannens tillsyn, deltagit i åtgärd, som militieombudsmannen finner böra föranleda åtal, äge denne att för sådan åtgärd anställa och utföra talan även mot sist nämnde ämbets- eller tjänsteman.

2 §.

Vid fullgörande av vad enligt 1 § åligger militieombudsmannen skall han särskilt övervaka efterlevnaden av

strafflagstiftningen för krigsmakten, *lagstiftningen om krigsdomstolar och om rättegången därstädes samt andra författningar, i den mån de skola tillämpas av sådan domstol;*

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Riksdagens militieombudsman åligger att utöva en allmän tillsyn över lagars, författningars och instruktioners efterlevnad *i militära mål* samt *eljest* av ämbets- och tjänstemän med avlöning från de till försvarsväsendet anslagna medel ävensom att, om ämbets- eller tjänsteman i sitt ämbetes utövning *i militärt mål* eller i annan ämbetsutövning, för vilken åtnjutes avlöning från nämnda medel, av våld, mannamån eller annan orsak begått någon olaglighet eller underlåtit att behörigen fullgöra sina ämbetsplikter, honom därför i laga ordning tilltala eller låta tilltala vid vederbörlig domstol; dock vare Konungens justitiekansler undantagen från militieombudsmannens tillsyn.

2 §.

Vid fullgörande av vad enligt 1 § åligger militieombudsmannen skall han särskilt övervaka efterlevnaden av

strafflagstiftningen för krigsmakten, *militära rättegångslagen och därmed sammanhängande författningar;*

(Gällande lydelse)

värnpliktslagen samt på grund därav utfärdade författningar;

bestämmelser om antagande och entledigande av den vid krigsmakten fast anställda personal samt om deltagande i de för krigsmakten anordnade utbildningskurser;

bestämmelser om krigsmäns behandling och omvårdnad;

bestämmelser om förvaltningen av de till försvarsväsendet anslagna medel samt av försvarsväsendet tillhörande fastigheter;

bestämmelser om statens upphandlings- och entreprenadväsende, i vad de äga tillämpning inom försvarsväsendet, om anskaffande, underhåll och vård av materiel, anskaffande och användande av andra förnödenheter samt utförande av arbete för försvarsväsendets behov;

bestämmelser om förråd, utrustning och annat, som avser krigsberedskap; samt

bestämmelser om expedierande av beslut och om förvarande och tillhandahållande såväl av koncept till utgående expeditioner som av andra handlingar.

5 §.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava i mål, som från krigsdomstol kommit under högsta domstolens prövning, av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag samt sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära eller egendom, vare mi-

(Föreslagen lydelse)

värnpliktslagen samt på grund därav utfärdade författningar;

bestämmelser om antagande och entledigande av den vid krigsmakten fast anställda personal samt om deltagande i de för krigsmakten anordnade utbildningskurser;

bestämmelser om krigsmäns behandling och omvårdnad;

bestämmelser om förvaltningen av de till försvarsväsendet anslagna medel samt av försvarsväsendet tillhörande fastigheter;

bestämmelser om statens upphandlings- och entreprenadväsende, i vad de äga tillämpning inom försvarsväsendet, om anskaffande, underhåll och vård av materiel, anskaffande och användande av andra förnödenheter samt utförande av arbete för försvarsväsendets behov;

bestämmelser om förråd, utrustning och annat, som avser krigsberedskap; samt

bestämmelser om expedierande av beslut och om förvarande och tillhandahållande såväl av koncept till utgående expeditioner som av andra handlingar.

5 §.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller av dess ledamöter en eller flera funnes hava i *militärt* mål av egen nytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att därigenom någon, emot tydlig lag samt sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista liv, personlig frihet, ära eller egendom, vare militieombudsmannen pliktig att vid riksrätt den eller de felan-

(Gällande lydelse)

litieombudsmannen pliktig att vid riksrätt den eller de felande under tilltal ställa samt till ansvar efter lag befordra; och före militieombudsmannen då alltid själv talan.

14 §.

Militieombudsmannen bör noggrant övervaka tillämpningen av lagar och författningar angående *kvarhållande och häktande av personer, vilka skola åtalas vid krigsdomstol, samt om hållande i förvar av sådana personer, som vid krigsdomstol dömts till frihetsstraff*. Det åligger honom ock att besöka militärhäkten, arrester och fängelser för att göra sig underrettad om nämnda personers skötsel och underhåll. De fånglistor för militärhäkten och arrester samt de andra fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till militieombudsmannen, skola av honom granskas.

(Föreslagen lydelse)

de under tilltal ställa samt till ansvar efter lag befordra; och före militieombudsmannen då alltid själv talan.

14 §.

Militieombudsmannen bör noggrant övervaka tillämpningen av lagar och författningar angående *häktning och annat frihetsberövande inom området för hans verksamhet*. Det åligger honom ock att besöka militärhäkten och arrester för att göra sig underrettad om där förvarade personers skötsel och underhåll. De fånglistor för militärhäkten och arrester samt de andra fånglistor, som enligt särskilda författningar inkomma till militieombudsmannen, skola av honom granskas.

Övergångsstadgande.

Bestämmelserna i 1, 2 och 5 §§ skola i deras äldre lydelse gälla såvitt angår fall där i stället för militära rättegångslagen äldre lag äger tillämpning.